

Posudek na rigorózní práci Mgr. Jiřího Vejvody

Výchovné a vzdělávací funkce veřejnoprávního rozhlasu

Rigorózní práce Jiřího Vejvody, již autor předložil na Katedře českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, si bere za cíl analyzovat výchovné a vzdělávací aspekty ve vysílání veřejnoprávního Českého rozhlasu, dospět posléze ke zhodnocení úrovně, s jakou se české médium veřejné služby této sféry svého působení zhošťuje, najít podněty pro zlepšení současného stavu a odhalit možnosti dalšího vývoje. Oba zmíněné programové aspekty (výchovný a vzdělávací) představují v komplementárním propojení jednu ze základní funkcí vyplývajících ze zákona o veřejnoprávním vysílání (vedle funkce informativní a zábavné).

Svoji analýzu současného stavu předestírá Jiří Vejvoda na rozboru širokého segmentu rozhlasových pořadů, cyklů, případně celých programových okruhů, především těch, jejichž obsah je zřetelně zaměřen na zmíněné funkce. Poznatky a závěry svých zjištění z prostředí českého veřejnoprávního rozhlasu posléze konfrontuje se dvěma na první pohled velmi protikladnými, leč se zřejmým záměrem zvolenými veřejnoprávními vysílateli (BBC a Johannesburg Safm Radio).

Dvěma kapitolám zaměřeným na analýzu mediální výchovy, respektive mediálního vzdělávání ve veřejnoprávním rozhlase předeslal autor detailní a přesnou charakteristiku podmínek a okolností, za nichž se veřejnoprávní rozhlasové vysílání u nás tvoří. Zvláště cenný pro správné pochopení následujících analýz je výklad legislativního a finančního rámce (kap. 1.2.), v němž Vejvoda tu otevřeně, někdy jen v náznacích pojmenovává rizika v něm obsažená, především absurditu systému volby mediálních rad (o jejichž složení, přes všechny proklamace o nestrannosti, rozhodují dominantní politické strany), destruktivní působení Rady Českého rozhlasu na chod média, zejména pak nebezpečí ingerence politických kruhů do nezávislého rozhlasového vysílání (zde zmiňuje „silnou“ tradici, kterou tento jev v české historii má). Zkušenost dlouholetého rozhlasového pracovníka, působícího v různých pozicích, prozrazuje Jiří Vejvoda (mimo jiné) v kapitole o etice a personalistice veřejnoprávního konceptu. Otevřeně zde pojmenovává specifika dvou diametrálně odlišných typů zaměstnanců, pregnantně charakterizuje „nestandardní“ zaměstnanecké názory, postoje a vztahy (str. 20), vedle toho však jen v letmých náznacích poodhaluje (ne)kvality vrcholového managementu a jeho „nestandardních“ kroků v průběhu uplynulého dvacetiletí.

Podstatná je rovněž úvaha na téma „kvadratury kruhu“, v níž Jiří Vejvoda (na začátku II. kapitoly) naznačuje zrádnost a neobjektivnost evaluace vysílání na základě (tu více, tu méně věrohodných) výzkumů poslechovosti, současně však přiznává nereálnost snahy tento druh hodnocení zcela odvrhnout.

Jádrem II. kapitoly jsou analýzy různých směrů mediální výchovy, z nichž za nejcennější považují pasáže věnované pojetí výchovy k českému jazyku, odhalení různých rovin použití jazyka v rozhlasovém vysílání. Autor v těchto pasážích přesvědčivě vyvrací některé ustálené mýty a představy o práci s jazykem v auditivním médiu. Objevné jsou rovněž pasáže věnované výchově k víře, stejně tak zobecnění problému, který se v praxi rozhlasového vysílání vynořuje stále intenzivněji – jak upoutat a udržet pozornost mladých generací, jaký je vliv internetu a dalších komunikačních prostředků na posun posluchačských zvyklostí. Podstatné je, že autor rovněž analyzuje téma, které se v rozhlasové veřejnoprávní praxi v posledních letech objevuje často: důvody absence investigativní žurnalistiky.

Ve III. kapitole zasvěcené mediálnímu vzdělávání ve veřejnoprávním rozhlase oceňují především šíři záběru, s nímž autor pojednává různé tvary slovesných pořadů, aniž by přitom opomněl, jak se zpravidla autorům rozhlasově-teoretických úvah stává, roli bohatého rozhlasového archivu při tvorbě programu, význam rozhlasového periodika s dlouhou tradicí (Týdeník Rozhlas) a podíl Sdružení pro rozhlasovou tvorbu na systematickém bádání v oblasti rozhlasové historie a teorie. V podkapitole věnované rozhlasové hře (III.6.) autor sice předem naznačuje, že se jedná o fenomén natolik významný, že by zasloužil samostatné zpracování, přes toto prohlášení však vnímám výhradní soustředění na tvary vzniklé dramatisací či úpravou divadelního textu za příliš úzké a zplošťující rozmanitost této jedinečné a pro rozhlas veřejné služby nezastupitelné formy. Opomenuta je v tomto vymezení především původní rozhlasová hra, která tvoří plnoprávnou kategorii v oblasti dramatických tvarů.

Komparativní IV. kapitola nabízí detailní pohled a konkrétní argumenty svědčící o kvalitách, ale i o problémech tradičně respektované a ceněné britské BBC, současně přináší na první pohled překvapivé srovnání s dynamicky se rozvíjejícím veřejnoprávním rozhlasem v Jihoafrické republice. Z této konfrontace těží autor celou řadu námětů, které se mohou stát inspiračním zdrojem pro systematictější uchopení vzdělávací funkce v podmínkách Českého rozhlasu, které současně – víceméně v podtextu, ale přesto zřetelně – usvědčují rozhlas veřejné služby u nás z nekonceptnosti a absence zřetelné vize.

Završením logicky stavěného celku práce je kapitola věnovaná různým formám mediální manipulace. Úvahy – ať už citované ze širokého vějíře podkladů, či autorovy vlastní –

akcentují rizika, která v moderním světě konzumace rozhlasového vysílání představuje pro lidskou psychiku. Závěr práce pak rozkrývá konkrétní úskalí, jež sféru média veřejné služby a jejich perspektivu ve specificky českých podmínkách ohrožují. Mimo jiné zde autor otevřeně pojmenovává problém, o kterém se v prostředí rozhlasu obecně ví, ale o kterém se až na výjimky moc nemluví – nadměrné a nepřehledné množství jednotlivých stanic.

Rigorózní práce Jiřího Vejvody je založena na rozsáhlé teoretické přípravě, ale současně těží z autorovy prokazatelně hluboké praktické zkušenosti rozhlasového redaktora, vedoucího pracovníka, především pak tvůrce. Autor svým analytickým pohledem a schopností vkládat teoretické závěry do souvislostí se současnou rozhlasovou praxí zaplňuje jedno z bílých míst v oblasti rozhlasové teorie a naznačuje směr dalšího uvažování o fenoménu veřejnoprávního vysílání u nás. Je především na něm, zda se naznačeným směrem vydá sám, což bych považoval za nesporně užitečné, či zda v jeho stopách půjdou jiní.

Práci doporučuji bez výhrad k obhajobě.

Mgr. Jiří Hubička

redaktor a dramaturg Českého rozhlasu

Praha, 12. 9. 2011